

# TEACH FOR SDG'S

Een inspiratiegids rond  
duurzame ontwikkelingsdoelen  
voor scholen



Perspective

2030

# COLOFON

Een publicatie van Perspective 2030, gecoördineerd door Sarah De Raedt (Join For Water), Nina Honnay (VIA Don Bosco), Karen De Broeck (11.11.11) en Kathelijne Houben (11.11.11).

November 2019

Met bijdragen van 11.11.11, BOS+, Broederlijk Delen, Caritas International, çavaria, Gezond Leven, Globelink, GoodPlanet, Join For Water, De Aanstokerij, De Milieuboot, MOS, Plan International, Rikolto, Sensoa, Studio Globo, VIA Don Bosco, VVOB - education for development, VVSG en Wereldsolidariteit.

Eindredactie: Matthias Van Milders

Vormgeving: Ruthje Goethals - RUIMLE

Met speciale dank aan Zakaria Khlent voor de goede opvolging en aan de leerkrachten van het Don Boscollege Zwijnaarde, die ons het idee leverden voor deze inspiratiegids.

---

Deze gids bevat heel wat links die verwijzen naar interessante informatie en relevant aanbod. We besteedden de grootste zorg aan het gebruik van correcte links. Uiteraard is het altijd mogelijk dat een bepaalde pagina offline werd gehaald na de publicatie van deze gids.

# INHOUD

Inleiding .....	4
SDG's in het schoolbeleid .....	6
SDG 1.....	11
SDG 2.....	14
SDG 3.....	17
SDG 4.....	20
SDG 5.....	23
SDG 6.....	26
SDG 7.....	29
SDG 8.....	32
SDG 9.....	35
SDG 10.....	39
SDG 11.....	43
SDG 12.....	46
SDG 13.....	50
SDG 14.....	54
SDG 15.....	57
SDG 16.....	60
SDG 17.....	63
Materialen rond SDG's in het algemeen.....	66

# INLEIDING

## EEN WERELDPLAN VOOR EEN DUURZAME WERELD IN

Berichten over de opwarming van de aarde, droge zomers, kinderarmoede, vluchtelingen, ... We worden er mee om de oren geslagen. Een mens zou van minder moedeloos worden. Dat geldt al zeker voor onze kinderen en jongeren. Daarom moeten we nu actie ondernemen. En dat kunnen we samen doen, met de hele wereld. Want er is een plan!

In 2015 namen de wereldleiders de Agenda 2030 voor Duurzame Ontwikkeling aan. Daarin staan 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen ('Sustainable Development Goals' in het Engels, afgekort als SDG's). Daarmee engageren meer dan 190 landen zich om de wereld en onze maatschappij duurzamer te maken tegen 2030.

Het plan is ambitieus. Gezonde oceanen, voldoende gevarieerd voedsel voor iedereen, gelijkheid tussen mannen en vrouwen, geen armoede en minder ongelijkheid: het zijn maar enkele van de grote uitdagingen.

Ook in onze eigen achtertuin liggen uitdagingen. Zo moet onze manier van produceren en consumeren een pak duurzamer. Bovendien moeten onze politici de SDG's opnemen in hun volledige beleid en op alle niveaus, van gemeentelijk over nationaal tot internationaal.

We moeten op alle fronten vooruitgang boeken om tegen 2030 in een duurzame wereld te leven. Alle SDG's zijn dan ook met elkaar verbonden. Door te strijden tegen armoede (SDG 1) en honger (SDG 2) creëert de wereld ook kansen voor een betere gezondheidszorg (SDG 3). Kwalitatief onderwijs (SDG 4) biedt kansen voor meer en betere tewerkstelling (SDG 8). Waardig werk (SDG 8) vormt een dam tegen armoede (SDG 1).

Voor zo'n uitdagende agenda is samenwerking nodig. Zo kunnen landen in ontwikkeling en een land als België samenwerken. Maar ook de overheid, de bedrijven, ngo's en de burgers kunnen de handen in elkaar slaan. Ook scholen hebben een rol.

Toegegeven, de SDG's zijn niet perfect en de weg is nog lang. Maar de SDG's vormen wel een kompas dat richting geeft aan onze wereld en wat we zelf ondernemen. De overgang naar een meer duurzame wereld is erg complex. Klimaat, technologie, economie en andere zaken: er komt heel wat bij kijken. De SDG's kunnen hiervoor een goede leidraad zijn, die voor scholen erg bruikbaar is.





## SCHOLEN VOOR EEN DUURZAME WERELD IN 2030

Groot en klein, iedereen kan zijn of haar steentje bijdragen aan de SDG's. Scholen kunnen leerlingen hierbij op weg helpen: door hen te wijzen op de realiteit, te sensibiliseren en te leren dat ze zelf actie kunnen ondernemen voor een duurzame wereld. Ook kunnen ze hun leerlingen de vaardigheden bijbrengen om duurzame keuzes te maken. Dat kan zowel in het basis- als in het secundair onderwijs. Met deze gids willen we leerkrachten en

### WAT VIND JE IN DEZE INSPIRATIEGIDS?

Met deze gids willen we leerkrachten en schooldirecties inspireren en ideeën geven. De gids richt zich zowel tot het basis- als het secundair onderwijs. Een icoontje geeft bij elk item de doelgroep aan.

Per SDG geven we tips voor specifieke acties of methodieken in de klas. Sommige acties situeren zich meer op het niveau van een hele school. Omdat het beleid van een school zo belangrijk is voor de SDG's, wijden we er een apart hoofdstuk aan. We tonen ook waar je boeiende achtergrondinformatie vindt en wijzen de weg naar interessante experts.

Het houdt natuurlijk niet op bij deze gids. De SDG's zijn een bijna eindeloze inspiratiebron. Het kan bijvoorbeeld erg boeiend zijn om op zoek te gaan naar de verbanden tussen verschillende SDG's. Zo zijn SDG 1 (armoede) en SDG 2 (honger) wel

schooldirecties inspireren en op een eenvoudige manier op weg helpen.

Scholen kunnen trouwens zelf ook meehelpen om de SDG's te verwezenlijken. Ze doen dat door er in hun schoolbeleid aandacht voor te hebben. Dat kan op verschillende manieren: gebruikmaken van duurzame energie, werken aan gelijkheid tussen jongens en meisjes, letten op het waterverbruik,... In deze gids geven we dan ook tips voor een SDG-schoolbeleid.

erg nauw met elkaar verwant. Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld SDG 7 (energie) en SDG's 12 (klimaat) en 13 (duurzame consumptie).

Het is niet onze bedoeling om allesomvattend te zijn. Dat kan moeilijk anders met zo'n breed thema. Op het einde van de inspiratiegids vind je een overzicht van materialen die betrekking hebben op de SDG's in het algemeen. En KlasCement heeft een **specifieke map** met heel divers materiaal rond de SDG's.

De SDG's worden breed gedragen. Aan deze gids werkten dan ook heel wat ngo's en organisaties mee. Dat deden ze elk vanuit hun eigen expertise.

Klaar voor een duik in de uitdagende wereld van de SDG's? We wensen je veel boeiende lessen, acties of andere activiteiten.



# SCHOOLBELEID

## WAAROM ZOU JOUW SCHOOL ROND DE SDG'S WERKEN?

Scholen zijn actoren van verandering. Ze maken jongeren wegwijs in de lokale en globale uitdagingen van vandaag en morgen. Meedoen met de SDG's is bijdragen aan een wereldwijde beweging die echt het verschil kan maken. Als we met z'n allen aan hetzelfde zeel trekken, staat er geen limiet op de mogelijkheden. Scholen kunnen ook de leiders van de toekomst vormen. Door hen kennis en vaardigheden over de SDG's bij te brengen, dragen scholen bij aan een duurzamere en eerlijkere toekomst.

## WAT VIND JE IN DEZE INSPIRATIEGIDS?

Je kan de SDG's integreren in de missie en visie van de school, in de beleidsplannen, de schoolinfrastructuur en -afspraken. Zo wordt het haast vanzelfsprekend dat de hele school actief is rond de SDG's. Geïntegreerd werken verhoogt de slaagkansen van elk duurzaamheidsproject. Zo krijgt het schoolteam een kader en de nodige ruimte om aan de SDG's te werken.

Ga je aan de slag met de SDG's? Dit zijn onze tips:

### 1 Betrek je schoolteam en de leerlingen actief:

- Organiseer een pedagogische studiedag over de SDG's voor de leerkrachten of een themadag voor de leerlingen.
- Start een werkgroep rond duurzaamheid met daarin directie, leerkrachten, leerlingen, administratief personeel, ouders en andere betrokkenen. Dat klinkt misschien wat formeel, maar zo'n werkgroep kan ook zorgen voor bruisende actie. Geef de groep daarom voldoende mogelijkheden om concrete activiteiten rond duurzaamheid op poten te zetten.
- Geef leerlingen inspraak via een leerlingenraad. Zo kunnen ze zelf voor de SDG's opkomen. Op de website van de Scholierenkoepel vind je tips voor een succesvolle leerlingenraad.





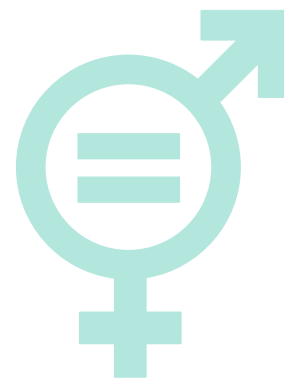
## 2 Integreer de SDG's in je beleidsplannen. Betrek je schoolteam bij het vormgeven ervan.

Je kan rond heel wat verschillende SDG's of thema's werken. En natuurlijk hoeft niet alles in één keer. Werk stap voor stap: bepaal een haalbaar doel en probeer dat te bereiken. Vergeet niet om hierover te communiceren en vier jullie successen na het afronden van het project.

Enkele voorbeelden, gelinkt aan één of meerdere SDG's:

- ▷ Voer als school een doortastend **armoedebeleid**. Tips vind je in [de brochure van Netwerk tegen Armoede](#) en in [Klasse](#).
- ▷ Werk een **gelijkekansenbeleid** uit en ga engagementen aan rond gelijke kansen voor iedereen op school, ongeacht huidskleur, geloof, handicap of socio-economische achtergrond. Dit kan je aanvullen met een fonds voor gelijke kansen op school, dat sommige kinderen een financieel duwtje in de rug kan geven.
- ▷ Maak van je school een **milieuvriendelijke en duurzame omgeving**. Door je te (Milieuzorg Op School) krijg je begeleiding en vorming op maat. Zo kan je aan de slag samen met de leerlingen, het schoolteam en het MOS-netwerk. Werk een **duurzaamheidsbeleid** uit voor de school en ga engagementen aan rond bijvoorbeeld duurzame aankopen, voedselverspilling, verbruik van energie en water, recycling, ...
- ▷ Wil je inzetten op gezonde en **duurzame voeding** op school? Neem een kijkje op [GoodFood@School](#) voor inspiratie en concrete tips. Serveert de schoolkantine af en toe vis? Kies dan voor MSC-gecertificeerde vis (wilde vis uit duurzame visvangst) of ASC (verantwoord gekweekte vis). De [viswijzer](#) helpt je op weg. Zet in op groenten en fruit die duurzaam geproduceerd zijn. Biedt jouw school al groenten en fruit aan? Doe dan een duurzame zet en kies voor seizoensgebonden, lokaal en biologisch.
- ▷ Dragen de leerlingen in je school een uniform of uniforme sportkledij? Waarom zou je niet kiezen voor **duurzame kledij**? Je vindt meer uitleg in de [brochure over de duurzame aankoop van kleren voor organisaties](#).
- ▷ Wil je als school inzetten op **biodiversiteit**? Check op ['Ik geef leven aan mijn planeet'](#).





- ▷ Pesten is een vorm van geweld waarmee heel wat scholieren te maken krijgen. Start met een **beleid tegen pesten** op school. De Vlaamse Overheid heeft een **brochure** waarin je leert hoe een schoolteam doeltreffende reageert op pesten. Het spel **Cyber-Scan** helpt je op weg om een anti-(cyber)pestbeleid te installeren. Deze interactieve toolkit van Mediawijs bestaat uit 3 fases, die door schoolteams na elkaar of apart kunnen worden uitgevoerd. Geef extra aandacht aan de problematiek van pesten door mee te doen met acties zoals **Move tegen Pesten** (elk jaar in februari).
- ▷ Laat je als school door **Fairfin** begeleiden op het vlak van duurzaam financieel beleid.
- ▷ Start met een scholenband en laat de wereld tot jouw school komen. Een **scholenband** is een gelijkwaardige samenwerking tussen een Vlaamse school en een school in het Zuiden om samen **duurzaam te evolueren**.
- ▷ Zet in op de uitbouw van een **gezondheidsbeleid** in je school. **Gezonde School** helpt je om stap voor stap te evolueren van losse acties naar een samenhangend (thematisch) gezondheidsbeleid.
- ▷ Bij het opmaken van een **alcohol- en drugsbeleid** kan je school rekenen op ondersteuning van de **Vereniging voor Alcohol en Andere Drugsproblemen**.
- ▷ Wil je werken aan de **verkeersveiligheid** rond je school? Neem dan een kijkje in het werkboek van het Agentschap Wegen en Verkeer. Je vindt er een overzicht van goede praktijken in schoolomgevingen en een methodiek. Die laatste kan je ook gebruiken om knelpunten op de schoolroutes op te lossen. Op de website '**met de fiets naar school!**' vind je ook heel wat handige tips.
- ▷ Zorg voor een **genderbeleid** op school. **Op klasse** vind je concrete tips. Lees in het **Raamwerk Seksualiteit en Beleid** hoe je een gendersensitief beleid rond relaties en seksualiteit op poten zet. Maak het genderthema bespreekbaar in je schoolteam. Veel genderstereotypen worden onbewust doorgegeven tijdens lessen. Door met je collega's het thema bespreekbaar te maken is het gemakkelijker om die stereotypen bij jezelf te ontdekken.



### 3 Zet in op een duurzame infrastructuur.

- ▷ Registreer het **energieverbruik** van je school. Dat kan met de **CO2-calculator** en met de **EnergieID**. Zet samen met collega's en leerlingen een actie op poten om het energieverbruik op school ook effectief te verlagen. Inspiratie vind je via de **MOS-Klimaattrajecten** en hun **Klimaatbende** en bij de **Energie Challenges** voor scholen.
- ▷ Zet in op structurele veranderingen en investeer met je school in **energiebesparende maatregelen en hernieuwbare energie**. Er zijn heel wat tips **voor alle scholen**, voor scholen van de **koepel Katholiek Onderwijs Vlaanderen** en voor **GO! Scholen**.
- ▷ **Vergroen** je omgeving, begin met je school. Speelplaatsen zijn vaak nogal grijs en saai. Maar je kan ze boeiender en natuurrijker maken. Bekijk zeker eens **Pimp je speelplaats**, de site van **MOS** of creëer een **kleine wildernis** in je buurt.
- ▷ Sluit je aan bij een netwerk rond **kinderen en natuur**. Zo krijg je tips over meer natuur op school. Kijk eens bij **Springzaad**, **Goe Gespeeld** en **Groen Speelweefsel**.

### 4 Gebruik de talenten van je leerlingen.

- ▷ Er zijn leerlingen die heel sterk zijn in bepaalde vakken en er zijn leerlingen voor wie het allemaal iets moeilijker is. Laat leerlingen solidair zijn en start met een buddysysteem in jouw school. Of organiseer momenten om samen huiswerk te maken. Voorzie een lokaal waar leerlingen samen kunnen studeren.
- ▷ Organiseer peer-to-peer mediation en maak kinderen en jongeren vaardig om zelf conflicten op te lossen. Peer-to-peer mediation staat voor bemiddeling onder gelijken. Ontdek hier de organisaties die leerlingen opleiden tot peer mediators en leerkrachten ondersteunen in hun rol als begeleider van de leerlingen. Of vind hier inspiratie om zelf aan de slag te gaan.





- ▷ Erken de meerwaarde van leerlingenparticipatie, installeer een veilig schoolklimaat en open klasklimaat. Zorg dat het schoolbeleid op een participatieve en transparante manier tot stand komt. Laat je begeleiden door de Vlaamse scholierenkoepel (VSK) om de bestaande leerlingenraad nog beter te doen werken of te experimenteren met andere vormen van participatie.

### 5 Betrek de schoolomgeving.

Een school heeft een prominente plaats in een wijk, dorp of stad. Maak deze rol waar en nodig andere organisaties, bedrijven of lokale overheden uit om samen te werken rond de SDG's. Partnerschappen zijn essentieel voor de realisatie van de SDG's. Een school kan hiervoor de perfecte initiatiefnemer zijn.

---

In deze brochure staan heel wat tips.

We maakten een onderscheid tussen materiaal voorzien voor basisonderwijs en secundair onderwijs. Dit werd aangeduid met respectievelijk deze symbolen:



# 1 GEEN ARMOEDE



## Dit wil SDG 1 tegen 2030

---

- ▶ Extreme armoede is uitgeroeid voor alle mensen wereldwijd die met minder dan \$ 1,25 per dag moeten rondkomen.
- ▶ Het aantal mannen, vrouwen en kinderen van alle leeftijden dat in armoede leeft, is minstens tot de helft teruggebracht.
- ▶ Iedereen heeft sociale bescherming.
- ▶ Iedereen, in het bijzonder de armen en kwetsbaren, heeft gelijke rechten op economische middelen en toegang tot basisdiensten. Iedereen heeft eigenaarschap en controle over eigen land en alle vormen van eigendom. Verder heeft iedereen toegang tot nieuwe technologie en financiële diensten waaronder ook microfinanciering.
- ▶ Er is gebouwd aan de weerbaarheid van armen en kwetsbaren. Hun kwetsbaarheid voor klimaatrampen en andere ecologische en sociale schokken is beperkt.
- ▶ Er gebeurde een grote mobilisatie van structurele middelen uit verschillende bronnen, onder andere via versterkte ontwikkelingssamenwerking. Hiermee kunnen ontwikkelingslanden een einde maken aan armoede in al haar vormen.
- ▶ Er wordt een sterk beleid gevoerd op alle niveaus dat investeringen in het uitroeien van armoede ondersteunt.

# 1 GEEN ARMOEDE



## Wat kan je met je klas doen?

- 1 Geef op de **Werelddag van Verzet tegen Armoede** (17 oktober) een **actuales** over het web van armoede waarin sommigen verstrikt raken. 
  - 2 Speel **'Papier hier, schaar daar'** en begrijp beter de ongelijke verhoudingen in de wereldhandel. Of boek de **workshop Between 2 worlds** bij Caritas International en leer meer over vluchtelingen en de verdeling van rijkdom in de wereld. 
  - 3 Maak kennis met de verschillende domeinen uit het armoedeweb via het spel **'Weg uit dat web'** van Welzijnszorg. De leerlingen krijgen zo zicht op de factoren die aan de basis liggen van armoede en de complexiteit ervan. 
  - 4 Organiseer een **Inleefweek Armoede** met je klas. Ga de uitdaging aan om één week rond te komen met een budget van iemand die in armoede leeft. 
  - 5 Neem je leerlingen mee naar het inleefatelier **Achter de Muur**. Daar ontdekken ze wat armoede betekent, leren ze met een andere bril kijken naar mensen die in armoede leven en ontdekken ze dat ze ook zelf actie kunnen ondernemen. 
  - 6 Durven jullie politici op hun verantwoordelijkheid wijzen? Daag hen uit om komaf te maken met armoede. **Selecteer jouw prioriteiten**. Bezorg jouw voorstel naar een verkozen kandidaat. 
- BIJZONDERE ACTIE OF TIP**
- Bezoek een **armoedeorganisatie** uit je buurt met de leerlingen. Bekijk samen met de organisatie of jullie een actie kunnen organiseren of ondersteunen. 



# 1 GEEN ARMOEDE



## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ Neem een kijkje in het cijfermateriaal rond armoede en sociale uitsluiting van **Statbel, het Belgisch statistiekbureau** en het **Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting**. 
- ▶ Er is heel wat armoede in de klassen. '**Kansarmoede**' is een reeks die scholen en leraren helpt om kansarme leerlingen te ontdekken én erkennen op school. Ze bevat verhalen, duiding, tips, experts aan het woord.   

- ▶ De documentaire **Rabot** vertelt het verhaal van een sociaal woonblok dat tegen de vlakte moet. Bekijk alvast de **trailer** en **organiseer een vertoning** voor jouw leerlingen.   

- ▶ Bekijk de beklijvende **Pano-reportage 'Armoede, geraak je daar ooit uit?'**. Vijf jaar vóór deze reportage bezochten de makers enkele families die in armoede leefden. Nu keren ze terug om te kijken hoe het met hen gaat.   




## 2 GEEN HONGER



### Dit wil SDG 2 tegen 2030

---

- ▶ Er komt een einde aan honger.
- ▶ Iedereen - voornamelijk de armen en de mensen in kwetsbare situaties zoals kinderen - heeft toegang tot veilig, voedzaam en voldoende voedsel, het hele jaar lang.
- ▶ Er is geen ondervoeding meer en we komen tegemoet aan ieders voedingsbehoefte.
- ▶ De landbouwproductiviteit en de inkomens van kleinschalige voedselproducenten verdubbelen.
- ▶ Duurzame voedselproductiesystemen zijn gegarandeerd.
- ▶ Landbouwpraktijken houden ecosystemen mee in stand. Ze zorgen mee voor de aanpassing aan klimaatveranderingen en ze verbeteren de kwaliteit van de bodem.
- ▶ Oneerlijke of niet-solidaire situaties zijn gecorrigeerd en er is een sociaal voedselsysteem.

## 2 GEEN HONGER



### Wat kan je met je klas doen?

- 1** Organiseer een **brooddozenbattle**. Wat zou jij in je brooddoos stoppen als het enkel gezond en duurzaam mag zijn? 
- 2** Bio is niet alleen hip, het is ook gezonder en milieuvriendelijker. **Zet bio daarom in de kijker**. Duik samen met de leerlingen in biolandbouw en biovoeding met **Bio met klasse**, een lespakket van Velt. 
- 3** Duik samen met de leerlingen de keuken in. Maak een gezonde **soep** met seizoensgebonden, lokale, biologische groenten. Je kan ook samenwerken met lokale handelaren en hun voedseloverschotten verwerken. Deel de soep uit of verkoop ze en vertel het verhaal van de ingrediënten aan medeleerlingen, leerkrachten en ouders. 
- 4** **Bezoek een lokale CSA-boer** (community supported agriculture - gemeenschapslandbouw). Breng een bezoekje aan een CSA-boer uit de buurt en vraag om uit te leggen hoe hij/zij groenten en fruit teelt. Kan je in deze periode oogsten? Neem dan je oogst mee naar school. Laat je leerlingen die uitdelen en zelf een woordje uitleg geven aan hun medeleerlingen. 
- 5** **Zet voedselverspilling in de kijker**. Wie gooit er wel eens eten weg? Waar zie je dat nog gebeuren? Hoe zou je dat kunnen vermijden? Bedenk met je leerlingen manieren hoe je voedselverspilling kan verminderen. Laat je inspireren door de **weetjes van Djapo** en de initiatieven op de websites van **Foodsavers** en **Foodwin**. Organiseer samen met je leerlingen een actie om voedselverspilling op school tegen te gaan. 

## 2 GEEN HONGER



© Pixabay

**6** Laat je leerlingen ons **wereldvoedselsysteem** ontdekken in de workshop Aan Tafel van Studio Globo. Tijdens de workshop **FoodWiseAction** gaan ze op zoek naar een goed recept om in de toekomst 9 miljard mensen te voeden.



**7** Organiseer met de leerlingen een **debat rond duurzame voeding**. In 2050 zijn we met meer dan 9 miljard. Hoe zullen die mensen zich kunnen voeden? Hoe moeten we ons voedselsysteem veranderen zodat we de planeet niet uitputten?



### BIJZONDERE ACTIE OF TIP

Op 16 oktober is **Wereldvoedseldag**. Dat is hét moment om stil te staan bij de manier waarop wij omgaan met voeding. **Djapo** en **GoodPlanet** ontwikkelden materialen om rond Wereldvoedseldag aan de slag te gaan.



## Interessante achtergrondinformatie

Bekijk de documentaires van Rikolto:

- Over **Elvira** en Alexander, twee jonge **cacaoboeren** die hun dromen proberen waar te maken.
- Over **voedselveiligheid** in Hanoi, Vietnam.
- Ook de moeite waard is de bekroonde documentaire '**Just Eat It**' over **voedselverspilling** (in het Engels).

# 3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN



## Dit wil SDG 3 tegen 2030

---

- ▶ De globale moeder- en kindersterfte wordt teruggedrongen.
- ▶ Er wordt een einde gemaakt aan epidemieën zoals bijvoorbeeld aids en tuberculose.
- ▶ De vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten wordt ingeperkt en de mentale gezondheid en welzijn wordt bevorderd.
- ▶ De preventie en behandeling van misbruik van verslavende middelen wordt versterkt.
- ▶ Het aantal doden en gewonden in het verkeer wereldwijd halveert.
- ▶ Universele toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidszorgdiensten wordt gegarandeerd.
- ▶ Er wordt gezorgd voor een universele gezondheidsdekking, waaronder een bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle gezondheidszorgdiensten en geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.
- ▶ Het aantal sterfgevallen en ziekten als gevolg van chemicaliën en vervuiling vermindert aanzienlijk.





# 3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN





## Wat kan je met je klas doen?

- 1 Er zijn heel wat films gemaakt over het werk van **Artsen zonder Grenzen**. Op hun website vind je een **overzicht**. In bepaalde gevallen kan je ook beroep doen op een spreker van AZG. 
- 2 Voorbeelden van **epidemieën** zijn ebola, maar ook de mazelen. Ebola is voorlopig nog ver van ons bed, maar de mazelen komen weer voor in Europa. In deze filmpjes van Artsen zonder Grenzen leer je meer **ebola** en over de **mazelen**, en over hoe we de ziektes kunnen inperken. 
- 3 Buitenspelen is plezant en... gezond! In contact komen met buitenlucht, grond en dieren is goed voor je gezondheid. Toch spelen kinderen steeds minder buiten. Ga daarom spelen in de natuur tijdens enkele **modderactiviteiten**. Op de website van Djapo vind je heel wat **tips** voor een echte modderdag voor kleuters. 
- 4 Een goede **luchtkwaliteit** zorgt voor een gevoel van comfort, gezondheid en welzijn voor iedereen op school. Met de projecten **Lekker Fris**  en **Air@School**  kan je werk maken van een betere binnenlucht.   

- 5 Bekijk de lesmaterialen en -tips van **Sensoa** om met kinderen en jongeren aan de slag te gaan rond **seksuele gezondheid**. 
- 6 Maak seksualiteit en **aids** bespreekbaar via het spel **Aidsbekerspel**. 

### BIJZONDERE ACTIE OF TIP

- Hét moment om relationele en seksuele vorming te geven is de **Week van de Lentekriebels**, die elk jaar een ander thema in de verf zet.   

- Hoe reageer je op **seksueel (grensoverschrijdend) gedrag** op school? **Sensoa geeft tips**.
- Doe mee aan de **Vlaamse Week tegen Pesten**.

# 3 GOEDE GEZONDHEID EN WELZIJN



## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ Bekijk de film **'L'homme qui répare les femmes'** over de **Con-golese gynaecoloog en mensenactivist dr. Mukwege**. Hij heeft sinds het uitbreken van de burgeroorlog in 1994 al duizenden vrouwen geopereerd die het slachtoffer zijn van extreem seksueel geweld. Hij ontving in 2018 de Nobelprijs voor de Vrede. 
- ▶ Ben je geïnteresseerd in up-to-date info rond **relationele en seksuele vorming**? Bekijk dan zeker eens **de Facebookgroep** met tips over dit thema. 
- ▶ Vrees je dat een meisje in je klas het slachtoffer kan worden van **genitale verminking**? De **gids** "Vrouwelijke genitale verminking" kan je misschien helpen. 



# 4 KWALITEITS- ONDERWIJS



## Dit wil SDG 4 tegen 2030

---

- ▶ Alle meisjes en jongens kunnen op een vrije en gelijke manier genieten van kwalitatief lager en middelbaar onderwijs.
- ▶ Alle jongens en meisjes krijgen kansen om zich te ontwikkelen, zelfs vanaf hun eerste jaren.
- ▶ Alle jongens en meisjes hebben toegang tot betaalbaar onderwijs, ongeacht welke vorm (beroeps, technisch, universitair, ...).
- ▶ Alle jongens en meisjes zijn na hun opleiding bekwaam om een waardige job uit te oefenen en te ondernemen indien zij dat willen.
- ▶ Alle ongelijkheden tussen jongens en meisjes in het onderwijs worden uitgewist. Maar er wordt ook gezorgd dat de meest kwetsbaren in de maatschappij (mensen met een handicap, inheemse bevolking, mensen uit minderheden, ...) gelijke kansen in het onderwijs kunnen genieten.
- ▶ Iedereen kan lezen, schrijven en rekenen.
- ▶ Alle leerlingen verwerven de kennis en vaardigheden die nodig zijn om duurzame ontwikkeling te bevorderen. Dit kan via vorming rond een boel onderwerpen: duurzame ontwikkeling en duurzame levenswijzen, mensenrechten, gendergelijkheid, de bevordering van een cultuur van vrede en geweldloosheid, wereldburgerschap, de waardering van culturele diversiteit en van de bijdrage van de cultuur tot de duurzame ontwikkeling.



## 4 KWALITEITS- ONDERWIJS



### Wat kan je met je klas doen?

- 1** Zet in op **EDO-vaardigheden** (educatie voor duurzame ontwikkeling) zoals systeemdenken, filosoferen, kritisch denken, creatief denken,... Neem een kijkje in de **leidraad** van het Departement Omgeving over de EDO-competenties. Surf ook naar **Wereldlesidee** van Djapo, daar vind je concreet lesmateriaal. 
- 2** Organiseer een workshop rond kinder- en jongerenrechten met een focus op het recht op **kwalitatief onderwijs**. Verschillende methodieken kan je vinden bij de **Kinderrechtenschool**. 
- 3** Organiseer een uitwisselingsmoment over het recht op onderwijs in België en elders in de wereld. Materiaal hiervoor vind je bij **VIA Don Bosco**. Je kan je laten inspireren door de **uitwisseling** tussen Belgische en Palestijnse jongeren in het My Voice My School-project. 
- 4** 'School is saai!', hoor je het wel eens uit de mond van een leerling? Misschien breng je hem of haar wel andere gedachten door het spel **E(du)Quality** over **kwalitatief onderwijs** te spelen. In de loop van het spel begrijpen de spelers steeds beter het belang van kwaliteitsvol onderwijs en de manier waarop onderwijs bijdraagt tot de uitbouw van een duurzamere en rechtvaardigere wereld. 

## 4 KWALITEITS- ONDERWIJS



### BIJZONDERE ACTIE OF TIP

- 5 oktober is de Internationale **Dag van de Leerkrachten**. Sluit je aan bij de actie **Saved by the bell** van Studio Globo. Zo worden niet alleen de leerkrachten in de bloemetjes gezet, maar wordt ook de hele school gesensibiliseerd rond de toegang tot kwaliteitsvol onderwijs.
- Neem deel aan een **onderwijsproject of -netwerk** dat onze landsgrenzen overschrijdt. Dat kan via een uitwisseling op afstand, zoals **eTwinning** (**B** en **S**), een van de initiatieven van **Koen Timmers** of het platform van **Equator** (**B**), maar ook via een fysieke uitwisseling, bijvoorbeeld met **Erasmus+** (**S**) of, dichterbij, **Buurklassen** (**B** en **S**). Het geeft leerlingen en leerkrachten een beeld van het onderwijs(systemen) in verschillende landen en helpt bovendien stereotypen te doorbreken.

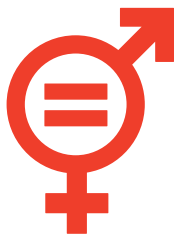


## Interessante achtergrondinformatie

- Op de website van **Plan** vind je heel wat interessante cijfers over het aantal kinderen dat wereldwijd naar school gaat.



## 5 GENDER- GELIJKHEID



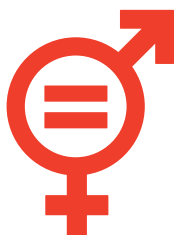
### Dit wil SDG 5 tegen 2030

---

- ▶ Er is geen discriminatie meer op basis van geslacht en/of genderidentiteit of -expressie.
- ▶ Alle vormen van geweld tegen vrouwen en meisjes zijn uitgeroeid.
- ▶ Schadelijke praktijken zoals gedwongen huwelijken en vrouwelijke genitale verminking zijn uit de wereld geholpen.
- ▶ Onbetaalde zorg en thuiswerk worden naar waarde geschat. Gedeelde verantwoordelijkheden binnen het gezin en familie worden bevorderd.
- ▶ Er is een genderevenwicht op alle niveaus in het werkveld, bedrijfsleven en politiek leiderschap.
- ▶ Iedereen heeft toegang tot seksuele en reproductieve gezondheidszorg.

**+** SDG 5 beperkt gendergelijkheid tot gelijkheid van meisjes en vrouwen. Internationaal gezien is dat ook één van de belangrijkste oorzaken van ongelijkheid. Maar Perspective 2030 vindt het belangrijk om bij SDG 5 ook de gelijkheid op basis van seksuele oriëntatie en identiteit te betrekken.

## 5 GENDER- GELIJKHEID



### Wat kan je met je klas doen?

- 1** Informeer je leerlingen over **gendernormen, anticonceptie, seksueel geweld en seksuele rechten**. Je vindt leestips en lesmaterialen op [www.sensoa.be](http://www.sensoa.be). Rosa heeft een **toolkit rond gender in de kleuterklas**.  
  - 2** Eerlijk: gebruik jij wel eens beeldmateriaal dat het klassieke gezin met een **traditionele rolverdeling** toont? Bekijk het eens kritisch, want in de huidige maatschappij komen veel andere vormen voor. Zorg dat deze voorbeelden ook voldoende aanwezig zijn in je beeld- en lesmateriaal. Çavaria ontwikkelde een handige **kijkwijzer** die je hiervoor kan gebruiken.  
  - 3** Ontdek hoe je zelf in de klas aan de slag kan gaan rond **gendergelijkheid wereldwijd**. 
  - 4** Analyseer aan de hand van de methodiek **Helden en Heldinnen** hoe **stereotiepe man- en vrouwbeelden** geworteld zijn in onze geschiedenis, onze cultuur en ons dagelijks leven. 
  - 5** Breng **kindhuwelijken** en de ongelijkheid tussen jongens en meisjes ter sprake aan de hand van de film **'Difret'**. 
  - 6** Zorg ervoor dat het **gender-, holebi- en transgender-thema** in de klas aan bod komt. Op [www.schooluitdekast.be](http://www.schooluitdekast.be) staan heel wat kant-en-klare methodieken.  
- Of speel het spel **SoWhat?! The Gayme** van Wel Jong Niet Hetero, een speelse gespreksvorm dat onderwerpen als gender en seksuele diversiteit bespreekbaar maakt en het taboe doorbreekt. 

## 5 GENDER- GELIJKHEID



© Tineke D'haese Oxfam

### BIJZONDERE ACTIE OF TIP

- Hang op 17 mei, **de Internationale Dag tegen Holebi- en Transfo-  
bie**, een regenboogvlag op. Doe mee aan **Paars**, een grote LGBT-  
Q+-schoolcampagne over heel de wereld. De + in LGBTQ+ toont aan  
dat iedereen wordt inbegrepen, ongeacht iemands seksuele of gen-  
deridentiteit. 
- Organiseer een activiteit over vrouwenrechten op de **Nationale Vrou-  
wendag** op 11 november of op Internationale Vrouwendag op 8 maart. 
- Doe mee aan de **Week van de Lentekriebels**. Het een perfect  
moment om binnen je school bezig te zijn rond seksuele ge-  
zondheid en weerbaarheid. 
- Er zijn heel wat organisaties die vormingen en begeleiding-  
strajecten aanbieden rond gender en (seksuele) diversiteit,  
zoals **cavaria** en **Sensoa**. 

## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ **Ella - kenniscentrum gender en etniciteit** en **Merhaba** hebben  
heel wat interessante materialen en vormingen rond **gender**,  
**seksuele geaardheid** en **etnische diversiteit**.
- ▶ De inspiratiegids **Brandweervrouwen en onthaalvaders** helpt  
leerkrachten om **genderstereotypen** te ontcrachten aan de hand  
van stellingen.

## 6 SCHOON WATER EN SANITAIR



### Dit wil SDG 6 tegen 2030

---

- ▶ Iedereen heeft toegang tot zuiver drinkwater.
- ▶ Iedereen heeft toegang tot sanitair (toiletten, riolering en een goede afvalverwerking) én er wordt voorlichting gegeven over hygiëne.
- ▶ We voorkomen het vervuilen van watervoorraden.
- ▶ We gebruiken water efficiënt, o.a. door verspilling tegen te gaan, onze watervoetafdruk te verminderen en water te hergebruiken.
- ▶ We beschermen en herstellen op water gebaseerde ecosystemen zoals rivieren, meren en bossen.
- ▶ Er is genoeg zuiver zoet water voor iedereen. Dat is een uitdaging waar we samen met de hele wereld aan moeten werken. Rivieren stromen immers over de grenzen heen.
- ▶ Er is meer internationale ondersteuning en solidariteit om zuiver water en sanitair te voorzien voor mensen in ontwikkelingslanden.

## 6 SCHOON WATER EN SANITAIR



### Wat kan je met je klas doen?

- 1 Ga waterverspilling tegen** door voorzichtig om te springen met kraantjeswater en een meldpunt te installeren voor lekken en doorlopende toiletten.
- 2** Maak je leerlingen bewust van het belang van **propere toiletten** en handen wassen na een toiletbezoek. Dat kan bijvoorbeeld op de jaarlijkse Wereldtoilettdag op 19 november.
- 3** Sensibiliseer je leerlingen dat **toegang tot drinkbaar water en sanitair** (toiletten, riolering, afvalverwerking) niet voor iedereen een evidentie is. **Join for Water** en **Djapo** bieden heel wat interessant educatief materiaal aan.
- 4** Ontleen de Waterkoffer **Doe de Deau** voor kleuters. Het pakket bestaat uit drie Doe de Deau-dozen. Daarmee verkennen kleuters **watergebruik thuis en op school**. Ze gaan op verkenning naar water in de leefwereld van Anou in Dogbo. Deau daagt hen ook uit om zelf actie te ondernemen voor het duurzaam omgaan met water.
- 5** Informeer je leerlingen over de **plasticsoep** in de oceanen. De **Milieuboot** organiseert educatieve boottochten. **De Plastic Soup Fondation** geeft gastlessen en biedt heel wat duiding.
- 6** Bedenk met je leerlingen acties om hun **watervoetafdruk** te verkleinen. Dat kunnen acties zijn om vegetarische voeding te promoten, geen voedsel te verspillen, gerecycleerd papier te gebruiken, kladpapier te hergebruiken, over te schakelen op wind- en zonne-energie, enzovoort. Heb je als leerkracht meer achtergrond en inspiratie nodig? Ga dan eens kijken bij **Join for Water**. Bekijk ook hun nieuwe **Serious Urban Game Where is the Water?!**



## 6 SCHOON WATER EN SANITAIR



© Dieter Teleman

- 7** Organiseer een **waterdebat**: laat je leerlingen met elkaar in debat gaan over oplossingen voor de wereldwijde wateruitdagingen en hoe wij kunnen werken aan bewuster watergebruik en -gedrag. Laat hen bijvoorbeeld een watermotie op gemeentelijk niveau opstellen. De oplossingen in deze motie situeren zich op meerdere niveaus: bij de leerling zelf, op school en in de gemeente. Je kan het debat extra glans geven door het in de gemeente- of provincieraadszaal te organiseren. En waarom zou je de lokale schepen van duurzaamheid of Noord-Zuidsamenwerking niet uitnodigen?



### BIJZONDERE ACTIE OF TIP

Doe mee aan **Wereldwaterdag** rond 22 maart. In 2019 voerden de scholen actie rond het water dat nodig is om kleding te maken. We zijn allemaal samen verantwoordelijk voor het beschikbare zoet water op de wereld. Ga dus zorgzaam om met water, ook het 'verborgen water'. Wist je dat er 2700 liter water nodig is om één T-shirt te maken? Dat water is niet meer beschikbaar voor mensen die het hard nodig hebben. Vandaag leven nog steeds 1 op 10 mensen zonder schoon, drinkbaar water. Op Wereldwaterdag zamelden we T-shirts in en brachten ze naar de lokale kringloopwinkel. Ook in 2020 en de volgende jaren organiseren we een Wereldwaterdag. Wil je ook meedoen? Hou dan [wereldwaterdagatschool.be](http://wereldwaterdagatschool.be) in het oog.



## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ Neem een kijkje in de brochure **Leven op grote watervoet** van Join For Water en ontdek wat de **watervoetafdruk** allemaal inhoudt.





# 7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE



## Dit wil SDG 7 tegen 2030

- ▶ Iedereen heeft toegang tot betaalbare, betrouwbare en moderne energiediensten.
- ▶ Het aandeel van hernieuwbare energie verhoogt aanzienlijk.
- ▶ Er is dubbel zo snel vooruitgang geboekt in energie-efficiëntie.

### GROENE SCHOOL



DEPARTEMENT  
OMGEVING



Provincie  
Antwerpen



VLAAMSE  
REGERING



Provincie  
Limburg



Provincie  
Oost-Vlaanderen



Provincie  
Brussel

© MOS



Provincie  
West-Vlaanderen

# 7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE



## Wat kan je met je klas doen?

- 1 Warme kleren kunnen wonderen doen. Doe elk jaar mee aan de **Dikke-truiendag**. Deze Vlaamse klimaatcampagne van het Departement Omgeving geeft scholen inspiratie voor symbolische acties. De dag kan de start, het orgelpunt of een onderdeel zijn van een energietraject of -project op school.
- 2 Speel met de **Energiedoos**. Dit is een gratis educatief pakket over energie voor leerlingen van 9 tot 14 jaar. Aan de hand van een meeslepend klasspel stellen ze de ideale energiemix voor hun stad samen.
- 3 **Bezoek een zonnepanelen- of windmolenpark** of andere energieleverancier in de buurt. Je kan bijvoorbeeld naar **Fabriek Energiek** in Oost- Vlaanderen.
- 4 Maak van je leerlingen echte **energiedetectives**: onderzoek samen met hen het energieverbruik van de school. Koppel er STEM, onderzoekscompetenties of geïntegreerde proeven aan vast.
- 5 Ga aan de slag met een energiekoffers van de provincie. Je vindt die in **West-Vlaanderen**, **Oost-Vlaanderen**, **Antwerpen**, **Limburg** (), **Limburg** (), **Vlaams-Brabant**.

### BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

- Laat je leerlingen **ervaren hoe afhankelijk we zijn van energie** en hoe anders het leven wel is voor mensen die er slechts beperkt toegang tot hebben. Laat hen één dag zonder energie doorkomen of - iets minder moeilijk - laat hen een hele dag turven wanneer en waarvoor ze energie gebruikten.
- Laat je leerlingen ervaren hoeveel energie het kost om een lamp te laten branden door hen te doen fietsen op een **energiefiets**. Zweten maar!

# 7 BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE



## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ In de zesdelige reeks **Watt** gaan spoedarts Natalie Eggermont (29) en energie-ingenieur Jonas Verstraeten (24) op zoek naar antwoorden op het energievraagstuk, zowel in Vlaanderen als in de rest van de wereld. Wat zijn de voor- en nadelen van de verschillende energiebronnen? Hoever staan we met de energietransitie? Hoe pakken andere landen het aan en is er hoop op een groene en betere toekomst? 
- ▶ Ken je **leapfrogging**? Letterlijk betekent het haasje-over spelen. Maar het duidt ook op de mogelijkheid die landen in ontwikkeling hebben om de fase van vervuilende en inefficiënte fossiele energie over te slaan, zonder dat het hun ontwikkeling in de weg staat. Dat kan dankzij de hedendaagse technologie. Wil de wereld echt energie-efficiënt zijn, dan is dat noodzakelijk.   




© MOS

## 8 WERK EN ECONOMISCHE GROEI



### Dit wil SDG 8 tegen 2030

---

- ▶ De economische groei overal ter wereld is bevorderd.
- ▶ Er is een beter economische model door in te zetten op diversificatie van jobs, modernisatie en innovatie.
- ▶ Waardige jobs worden gecreëerd.
- ▶ Ondernemerschap, creativiteit en innovatie groeien.
- ▶ De formalisering en de groei van micro-, kleine en middelgrote ondernemingen wordt aangemoedigd, ook via toegang tot financiële diensten.
- ▶ Er is een volledige en productieve tewerkstelling van alle vrouwen en mannen (jong en oud, handicap of niet). Iedereen heeft waardig werk en wordt eerlijk en gelijk betaald voor zijn/haar werk.
- ▶ De jongerenwerkloosheid is aanzienlijk verminderd.
- ▶ Alle mogelijke vormen van slavernij, mensensmokkel en kinderarbeid zijn helemaal afgeschaft.
- ▶ De arbeidsrechten van iedereen en voornamelijk van de meest kwetsbare groepen worden gerespecteerd.

## 8 WERK EN ECONOMISCHE GROEI



### Wat kan je met je klas doen?

- 1** Organiseer een actie op school waarbij iedereen zijn kleren onder de loep neemt. Bestudeer de etiketjes en ontdek hoe jouw kleren gefabriceerd worden. Zo kom je meer te weten over de gruwelijke realiteit achter de **fast fashion**, maar ook hoe jij kan bijdragen aan de duurzamere productie van je eigen kleren. Check **#whomademyclothes?** 
- 2** Bekijk de **Schone Kleren Campagne** van onder meer Wereldsolidariteit. Zo kom je meer te weten over de manier waarop onze kleren gemaakt worden. En je ontdekt wat daarvan de gevolgen zijn voor mens en milieu. 
- 3** Bezoek een **Wereldwinkel** of andere **fairtradewinkel** in jouw buurt. Ga met je leerlingen na wat eerlijke handel is. Neem een kijkje in het **lesmateriaal van Oxfam Wereldwinkel**. 
- 4** Winkeltje spelen op school: het kan! Zet een eigen winkel, bedrijfje, dienst of activiteit op en **doe aan maatschappelijk verantwoord ondernemen**. Denk bijvoorbeeld aan een kraampje met lokale en/of faire tussendoortjes, een repaircafé, een kapster aan huis in het bejaardentehuis, een **Wereldwinkel op School**. 
- 5** Nodig iedereen uit om eens na te gaan **hoe ieders bank omgaat met het geld** dat wij daar plaatsen. Zou het niet beter kunnen? Neem een kijkje op de **bankwijzer** of volg de workshop **'Wat doet de bank met ons geld?'** van Fairfin. 

## 8 WERK EN ECONOMISCHE GROEI



© Bram Reekmans

6 Nodig eens een spreker uit die de genderstereotypes in het werkveld doorbreekt: een vrouwelijke CEO, een man die kinderleider is, enzovoort. Ga na in je eigen netwerk wie zou willen getuigen over zijn of haar eigen parcours en zo anderen inspireert om hun eigen weg te volgen. Je kan alvast de spreker inleiden met dit filmpje over alternatieve economische modellen.



7 Bezoek een bedrijf dat maatschappelijk verantwoord onderneemt.



### BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

Een interessante uitstap is een bezoekje aan het Industriemuseum in Gent waar je kan ontdekken hoe de werkomstandigheden voor de arbeiders in België beetje bij beetje zijn verbeterd.



## Interessante achtergrondinformatie

► Een interessante reportage over de werkelijkheid die schuilt achter de kleren die we dragen is **The true cost** (in het Engels).



► Wereldsolidariteit en ACV gingen undercover op pad met een Cambodjaanse kledingmaakster. Bekijk de pakkende film over **'Tahra'**.



## 9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR



### Dit wil SDG 9 tegen 2030

---

- ▶ Iedereen heeft betaalbare en billijke toegang tot duurzame infrastructuur.
- ▶ Het aandeel van de industrie in de werkgelegenheid en het bruto nationaal product verdubbelt in de minst ontwikkelde landen.
- ▶ Kleinschalige ondernemingen hebben meer toegang tot financiële diensten zoals kredietverlening.
- ▶ Infrastructuur en industrie zijn duurzaam, met schonere en milieuvriendelijke processen.
- ▶ Het wetenschappelijk onderzoek verbetert, de technologie moderniseert en er zijn meer investeringen in onderzoek en ontwikkeling.
- ▶ Duurzame en veerkrachtige ontwikkeling van infrastructuur in ontwikkelingslanden wordt mogelijk gemaakt door extra steun.
- ▶ De technologische ontwikkeling, onderzoek en innovatie in ontwikkelingslanden wordt ondersteund.
- ▶ Er is meer toegang tot informatie- en communicatietechnologie en universele en betaalbare toegang tot het internet in de minst ontwikkelde landen tegen 2020.

## 9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR






### Wat kan je met je klas doen?

- 1 Laat je leerlingen nadenken over wat **infrastructuur** is. Ga op stap in je eigen school of in de buurt en bekijk de infrastructuur (turnzaal, WC, eetzaal, station, brug, voetpad,...). Ga met je leerlingen na of die toegankelijk is voor iedereen. Hoe kan het beter? 
- 2 Laat je leerlingen **een plek in hun gemeente ontwerpen** waar de bewoners elkaar kunnen ontmoeten. Welke faciliteiten moet zo'n plek hebben? Hoe moet zo'n plek er idealiter uitzien? 
- 3 Laat je leerlingen zelf een **textielfabriek** ontwerpen en ontdekken dat aandacht voor het milieu en de mensen ook belangrijk is. In de **workshop** 'een eerlijke fabriek' van Djapo ontdekken ze het verhaal achter de Schone Kleren Campagne. 
- 4 Sensibiliseer je leerlingen over de kansen die **duurzaam ondernemen** biedt. **Symbioville** is een spel voor jongeren vanaf 16 jaar waarbij spelers met hun team bedrijfsleider zijn van hun eigen bedrijf. Ze leren de voordelen van duurzaam en circulair ondernemen. MOS biedt een **actiefiche** aan over hoe te starten met duurzaam ondernemen. 
- 5 Ondernemers kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan een meer duurzame wereld. **Vlajo** (Vlaamse Jonge Ondernemingen) heeft een heel **aanbod** om jongeren kennis te laten maken met ondernemen met engagement. 



## 9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR



- 6 Laat je leerlingen via **Open Bedrijvendag** kennismaken met duurzame én innoverende bedrijven. Sommige bedrijven komen op **klasbezoek**. Of misschien werkt één van de ouders in je school wel voor zo'n bedrijf? 
- 7 SDG 9 legt veel nadruk op het belang van innovatie. Maar zijn er ook **grenzen aan innovatie**? Ga met je leerlingen het gesprek aan. Laat hen eerst nadenken over wat innovatie kan zijn en en wat de voor- en nadelen zijn. Maak bijvoorbeeld gebruik van een binnen- en een buitenkring. De binnenkring verdedigt een stelling en de buitenkring valt de stelling aan. Na een tijdje wisselen de leerlingen van kring. 
- 8 In Europa heeft meer dan 95% van de jongeren een gsm of smartphone. Ga met je leerlingen na waar hun toestel vandaan komt, welke materialen erin zitten, hoe het gemaakt wordt en wat er achteraf mee gebeurt. En doe mee aan een **GSM-inzamelactie**, met de hulp van GoodPlanet. 
- 9 Laat jongeren zelf toekomstplannen smeden. **My2050** is een interactieve, educatieve webtool om je eigen scenario voor een koolstofarme maatschappij in 2050 te creëren. Leerlingen kunnen zelf een transitie scenario uitdenken door te kiezen voor verschillende ambitieniveaus. 

### BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

Organiseer samen met je leerlingen een **'duurzame' uitvindingsbeurs**. Welke uitvindingen dragen het meest bij tot een duurzame industrie of een duurzame infrastructuur? Laat de leerlingen bijvoorbeeld een maquette maken of gewoon met Lego aan de slag gaan. Misschien wil de schepen voor duurzaamheid of milieu wel een prijs uitreiken? 

# 9 INDUSTRIE, INNOVATIE EN INFRASTRUCTUUR

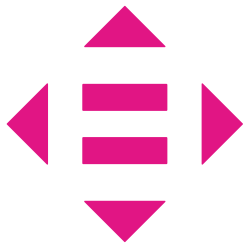


## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ In het Noorden gaan we er gemakshalve vaak van uit dat we mijlen voorstaan op de landen onder de Evenaar, zeker als het over technologie gaat. Maar de waarheid is dikwijls een stuk genuanceerder. Wist je dat **mobiel betalen in Afrika** de normaalste zaak van de wereld is? Bekijk met je leerlingen dit **reclamefilmje** voor mobiel bankieren in Kenia.



# 10 ONGELIJKHEID VERMINDEREN

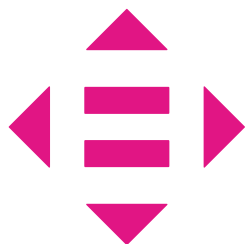


## Dit wil SDG 10 tegen 2030

---

- ▶ Sociale, economische en politieke inclusie van iedereen ongeacht leeftijd, geslacht, handicap, ras, etniciteit, herkomst, godsdienst of economische of andere status is mogelijk.
- ▶ Gelijke kansen worden verzekerd en ongelijkheden worden weggewerkt. Dat kan bijvoorbeeld door het afschaffen van discriminerende wetten en praktijken en door het bevorderen van de wetgeving en acties.
- ▶ Er wordt beleid gevoerd dat tot een grotere gelijkheid leidt, in het bijzonder inzake fiscaliteit, lonen en sociale bescherming.
- ▶ De regulering en monitoring van de globale financiële markten en instellingen wordt verbeterd en de implementatie van dergelijke reguleringen worden versterkt.
- ▶ Een verbeterde vertegenwoordiging is verzekerd en er wordt beter gehoor gegeven aan de ontwikkelingslanden bij de besluitvorming in mondiale, internationale economische en financiële instellingen. Er zijn meer doeltreffende, geloofwaardige, verantwoordelijke en legitieme instellingen.
- ▶ Een ordelijke, veilige, regelmatige en verantwoordelijke migratie en mobiliteit van mensen wordt mogelijk gemaakt.

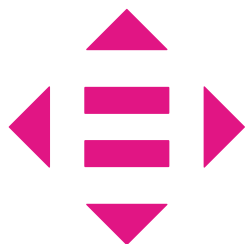
# 10 ONGELIJKHEID VERMINDEREN







## Wat kan je met je klas doen?

- 1** Leer samen met je leerlingen **hoe om te gaan met diversiteit in je klas en op school**. School zonder Racisme beschikt over een uitgebreid aanbod rond thema's als **diversiteit** en **discriminatie**, zoals De Democratiefabriek met de workshop Oogkleppen af! of een workshop rond Omgaan met racistische en discriminerende uitspraken. (S) Je kan ook meedoen aan het inleefatelier **Wonen op het dak van Studio Globo**. (B)
- 2** Zing samen en bevorder zo de participatie en integratie van kwetsbare jongeren in je klas en school. Het **Sing Me In-project** biedt muzikleerkrachten, kinder- en jeugdkoördinatoren en andere geïnteresseerden didactische tips en methodes aan. (B)
- 3** Sta stil bij de **ongelijke verdeling van bestaansmiddelen** (inkomensverdeling, aantal vluchtelingen dat wordt opgevangen, ...). Het **wereldstoelenspel** van De Aanstokerij is een inleefspel waarbij leerlingen inzicht krijgen in de spreiding van de wereldbevolking over de verschillende continenten. (S)
- 4** Bekijk met je leerlingen het **filmpje van Amar** (1 min). Hij is 9 jaar, vindt dat iedereen in de wereld gelijke kansen zou moeten krijgen en snapt niet waarom mensen anders behandeld worden omwille van hun huidskleur. (B)

# 10 ONGELIJKHEID VERMINDEREN




**5** Sensibiliseer je leerlingen over het belang van kwaliteitsvol onderwijs en **de ongelijke kansen op kwaliteitsvol onderwijs in de wereld**. **De inspiratiegids** rond ongelijkheid in het onderwijs van VIA Don Bosco bevat verschillende methodieken. 

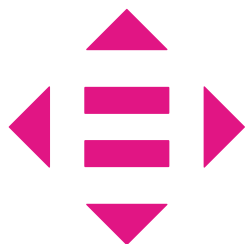
**6** Er leven heel wat vooroordelen en er wordt niet altijd zo zorgvuldig gecommuniceerd over het thema **migratie en vluchtelingen**. Ga in gesprek met je leerlingen en laat je hierbij helpen door een aantal **stellingen** en cijfers. () Met de **Pacasoco-koffer** van Studio Globo breng je de thema's migratie en vluchten op een interactieve manier in je klas. ()   


## BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

- Is er een **OKAN-klas** in je school, zorg dan voor een brug met de andere klassen. Dat kan bijvoorbeeld met een peter/meter- of buddyproject. Zowel in de **stad Leuven** als in de stad **Mechelen** hebben ze hier al ervaring mee. Zo is er in Leuven een project met laagdrempelige naschoolse activiteiten OKAN-jongeren. Die worden georganiseerd en begeleid door onder meer jeugd- en vrijetijdsorganisaties.   


- De jongeren van **Bataljong**, een jongerenproject van Tumult, verdiepten zich in **gelijke onderwijskansen**. Ze gaten hun aanbevelingen in 4 infographics en ontwikkelden een stellingenspel rond het thema gelijke kansen in het onderwijs. 

# 10 ONGELIJKHEID VERMINDEREN



## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ Leer meer over ongelijkheid in deze artikels: **'Waarom ongelijkheid wereldwijd groeit'** en **'Stop ongelijkheid, eis eerlijke belastingen'**.





# 11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN



## Dit wil SDG 11 tegen 2030

---

- ▶ Iedereen heeft toegang tot veilige en betaalbare huisvesting.
- ▶ Iedereen heeft toegang tot betaalbare en duurzame vervoerssystemen die toegankelijk zijn voor iedereen.
- ▶ Er worden meer inspanningen gedaan om het culturele en natuurlijke erfgoed van de wereld te beschermen.
- ▶ We verminderen de menselijke en economische schade door natuurrampen sterk. Dit gaat over rampen die verband houden met onder meer water, droogte en hitte.
- ▶ Er is meer aandacht voor de luchtkwaliteit en het afvalbeheer in onze steden en gemeenten. Zo vermindert de nadelige milieu-impact voor alle burgers.
- ▶ Er zijn genoeg groene openbare ruimtes voor iedereen.
- ▶ Alle steden en gemeenten werken onderling meer samen om deze dingen te bereiken.

# 11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN



## Wat kan je met je klas doen?

- 1** Duimen omhoog voor leerlingen die het goede voorbeeld geven! Beloon kinderen die met de fiets, te voet of **met het openbaar vervoer naar school** komen. Er bestaan verschillende initiatieven met kant-en-klaar campagnemateriaal om dat te doen, zoals de **FLITS-campagne** van de Voetgangersbeweging. 
- 2** Bezoek met je leerlingen een lokale **woongemeenschap, deelingwoning of kangoeroewoning**. 
- 3** Laat leerlingen kennismaken met **verschillende duurzame vervoersmiddelen** zoals fiets, bus, trein, tram, elektrische voertuigen, deelfietsen en -wagens. Gebruik deze vervoersmiddelen voor uitstappen met de school of vraag gebruikers om te getuigen op school. 
- 4** Laat leerlingen concreet invulling geven aan een **publieke groene ruimte** in een creatieve oefening. Dit kan een fictieve oefening zijn, maar evengoed een reële oefening in samenwerking met het lokaal bestuur. 
- 5** Informeer leerlingen over de **luchtkwaliteit** in hun gemeente of in hun eigen straat. Breng de verschillen tussen straten of gemeenten in kaart en bespreek die: van waar komen ze en wat kunnen we er aan doen? Er bestaat heel wat educatief materiaal rond dit thema, zoals het **lessenpakket** voor 9- tot 11-jarigen van de Vlaamse Milieumaatschappij, de **actiefiche** van MOS Vlaanderen of de **CO<sup>2</sup>-meter voor scholen** van de provincie Oost-Vlaanderen. 
- 6** Informeer leerlingen over de oorzaken van **natuurrampen** ten gevolge van de klimaatverandering. Breng hen in contact met getuigenissen van leeftijdsgenoten uit getroffen gebieden, bijvoorbeeld via de **invulfiches** en **het filmpje** van UNICEF. 



# 11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN





© Filip Mishevski Unsplash

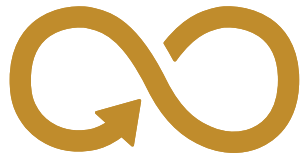
## BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

- Registreer je school voor het project **Buurten met erfgoed**. Dit project neemt basisscholen mee op zoektocht naar het verhaal achter hun eigen omgeving. Want erfgoed vind je overal: landschappen, natuur, gebouwen, opschriften, straatnamen, verhalen, recepten, gebruiksvoorwerpen,... Buurten met erfgoed wil de banden tussen de scholen en het lokale erfgoed aanhalen. Leraren (en (groot)ouders) werken hiervoor samen met lokale en regionale erfgoed-, cultuur- en natuurmedewerkers. 
- Neem contact op met de duurzaamheids- of Noord-Zuidambtenaar en vraag welke **innovatieve duurzaamheidsprojecten** er lopen in jouw gemeente. 

## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ De inspirerende **documentaire Demain** toont een optimistisch verhaal van kleine pioniers uit 10 verschillende landen. Zij bedenken lokale oplossingen voor uitdagingen in landbouw, energie, economie, democratie en opvoeding. Zo zie je hoe de wereld er morgen kan uitzien als we samenwerken. 
- ▶ Bekijk de **documentaire 'Plannen voor plaats'**. Vlaams Bouwmeester Leo Van Broeck en Nic Balthazar nemen je mee op een tocht langs Vlaamse wegen, dorpen en steden. Ze gaan op zoek naar vernieuwende ruimtelijke projecten en frisse ideeën over de inrichting van onze leefomgeving. 

# 12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE

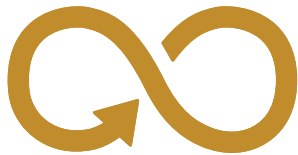


## Dit wil SDG 12 tegen 2030

---

- ▶ We gaan op een duurzame en efficiënte manier om met onze natuurlijke hulpbronnen.
- ▶ We halveren voedselverspilling in de winkel en bij consumenten.
- ▶ We reduceren voedselverlies in de productie- en bevoorradingsketens.
- ▶ We komen tot een milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en beperken zo hun negatieve invloeden op mens en milieu.
- ▶ We beperken de afvalproductie aanzienlijk via preventie, vermindering, recyclage en hergebruik.
- ▶ We ondersteunen ontwikkelingslanden in hun inspanningen voor meer duurzame consumptie- en productiepatronen.
- ▶ We zetten in op duurzaam toerisme dat werkgelegenheid creëert en de plaatselijke cultuur en producten promoot.

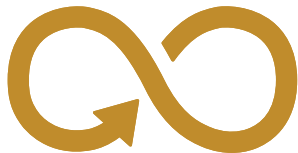
# 12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE




## Wat kan je met je klas doen?


- 1 Secondlife@School** biedt heel wat inspiratie rond het thema grondstoffen, afval of re-en upcycling van materialen.
- 2** Zeg niet te gauw 'Dat ding is kapot'. Organiseer een **repair café** voor en door de leerlingen. Ze kunnen er zaken die stuk zijn samen (laten) herstellen. Of ze pimpen defecte spullen tot iets hips en flashy.
- 3** Niets is zo origineel als een vintage stuk dat niemand anders heeft. Organiseer een **tweedehandsmarkt** voor en door de leerlingen. Zo geef je hen mee dat dat producten een tweede, derde en nog verder leven kunnen krijgen. Je kan de verloren voorwerpen op school hiervoor ook gebruiken.
- 4** Organiseer een **lunch met lokale ecologische en eerlijke ingrediënten** met ondersteuning van **Wervel**. Vertel het verhaal van lokale en eerlijke producten aan de bezoekers.
- 5** Laat je uitdagen en doe de **5 challenges** van GoodPlanet. Elke challenge is verbonden met een speciale dag en vraagt om inzet voor duurzame consumptie.
- 6** Organiseer met de leerlingen een **debat rond duurzame voeding**. In 2050 zijn we met meer dan 9 miljard mensen. Hoe gaan die mensen zich kunnen voeden? Hoe moeten we ons voedselstelsel veranderen zodat we de planeet niet uitputten?
- 7** Verbeter de wereld, begin met jezelf. Hoe kunnen leerlingen zelf hun **consumptie** van voeding, kledij, transport en verpakkingen **verduurzamen**? Laat hen een spreekbeurt geven over hun eigen grootste uitdaging.

# 12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE



---

**8** Verdiep je samen met de leerlingen in **eerlijke handel**, met de **lesmap van Oxfam-Wereldwinkels**. 

**9** Laat de leerlingen spelenderwijze te weten wat eerlijke handel is en hoe ze zelf actief hun steentje kunnen bijdragen met het spel '**Chico en de chocoladetrafiel**'. 

**10** De Schone Kleren Campagne heeft een **spelboek** voor kinderen rond schone kleren. Voor het **secundair onderwijs** is er een **lespakket**.   


## BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

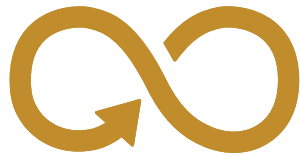
- Doe mee aan de jaarlijkse **Week van de Fair Trade** in de eerste helft van oktober.   

- 16 oktober is **Wereldvoedseldag**. Dat is hét moment om stil te staan bij de manier waarop wij omgaan met voedsel.   



- Bezoek evenementen tijdens de **Week van de Korte Keten** (in mei) en doe heel wat inspiratie op.   

- Laat leerlingen uit TSO of BSO participeren aan de **Secondlife@school-inspiratiedag**.   


# 12 VERANTWOORDE CONSUMPTIE EN PRODUCTIE



## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ Op de website van **Bewust Verbruiken** vind je verschillende tips en tricks over **hoe je minder kan verbruiken en hoe je beter kan omgaan met afval**. Je ontdekt er ook tal van interessante initiatieven bij jou in de buurt. 
- ▶ **Alles kan beter!** biedt handige infofiches over **voedsel, mobiliteit en kleding**. Die fiches nodigen ook uit om zelf aan de slag te gaan. 





# 13 KLIMAATACTIE



## Dit wil SDG 13 tegen 2030

- ▶ Maatregelen inzake klimaatverandering zijn geïntegreerd in nationale beleidslijnen, strategieën en planning.
- ▶ Er gaat meer aandacht naar mitigatie, adaptatie, impactvermindering en vroegtijdige waarschuwing inzake klimaatverandering. Dat kan door in te zetten op opvoeding, bewustwording, menselijke capaciteit en sterke organisaties. Mitigatie slaat op het tegengaan of beperken van klimaatverandering door het verminderen van de broeikasgasuitstoot. Bij adaptatie is er sprake van aanpassing aan de gevolgen van de klimaatverandering.
- ▶ Kwetsbare regio's – zoals ingesloten landen of eilanden – kunnen zich wapenen tegen natuurrampen en de gevaren van klimaatverandering.
- ▶ Er wordt geïnvesteerd in energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. Bewustzijn wordt gecreëerd en gedragswijzigingen worden gepromoot.
- ▶ De uitstoot wordt met 40 % verminderd.



# 13 KLIMAATACTIE



## Wat kan je met je klas doen?

- 1** Organiseer of bedenk een **campagnedag** (**Earth Day**, **Dikke Trui-endag**, **Wereldwaterdag**, **Donderdag Veggiedag**,...). Zo kunnen jouw leerlingen de aandacht vestigen op een thema dat ze erg belangrijk vinden.
- 2** Breek uit je klaslokaal en stap in een **duurzaam rollenspel vol mondiale vraagstukken**. Jeugdendienst Globelink ontwikkelde het discussie- en rollenspel **KRAS** rond klimaat voor jongeren uit de derde graad van het secundair onderwijs.
- 3** **De rugzak Bos en Klimaat** bevat verschillende attributen die je iets vertellen over het thema bos en klimaat. Dat kan gaan over de gevolgen van de klimaatverandering voor onze bossen en de planten en dieren die er leven. Maar omgekeerd kan ook de invloed van bossen op het klimaat aan bod komen.
- 4** Iedereen toponderhandelaar! Daag jouw leerlingen uit om zelf oplossingen te bedenken voor de klimaatverandering. Met het project **Climate Challenge@School** van Studio Globo i.s.m. WWF vertegenwoordigen ze een land op de internationale klimaatonderhandelingen.
- 5** Ga al spelend het gesprek aan over de mondiale voetafdruk met het **'Kleine voeten spel'**, een boeiend kaartspel over het milieu en het klimaat dat de leerlingen aanzet tot een milieuvriendelijke levenswijze. Het gaat niet om goede of foute antwoorden, maar om creatief denken over mogelijkheden en verbeteringen, individueel én samen.

# 13 KLIMAATACTIE



---

## BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

- Welke toekomstscenario's maken jouw leerlingen om een koolstofarme toekomst tegen 2050 te bereiken? Laat hen begeleiden door de **klimatecoaches** van GoodPlanet. **BS**
- MOS biedt via de **klimatetrajecten** ondersteuning op maat van de school. Tweejarige trajecten zetten leerlingen en leerkrachten aan tot duurzaam denken en handelen. **BS**
- Kijk samen met je leerlingen naar het **Klimatebetoog**. Dat is een straffe en tegelijk hoopgevende voorstelling van televisiemaker en regisseur Nic Balthazar. Je leerlingen krijgen een stand van zaken over klimateverandering. Vertoon de voorstelling en neem tijd voor een nagesprek aan de hand van een **uitgewerkte fiche**. Of vraag **een expert van GoodPlanet** om een nagesprek te modereren. **SO**
- Wil je op een niet-alledaagse manier rond het thema klimate werken op je school? Organiseer een **muzikale theatervoorstelling** over klimateverandering door Levende Muziek. (**BS**)  
Het klimate redden... Klinkt goed, maar hoe doe je dat? De leerlingen van basisschool de Ark in Kessel-Lo gingen de uitdaging aan en gingen **klimatekamperen**. **BS**
- De workshop **Over the top** zet jongeren op een creatieve manier aan het denken over klimateverandering en wat die voor ons kan betekenen. Dat gebeurt met foto's uit de expo Higher ground van fotograaf Carl De Keyzer. Na de workshop gaan de jongeren over tot actie en werken ze een plan uit voor een klimate neutrale samenleving. Meer info bij **GoodPlanet**. **BS**



# 13 KLIMAATACTIE

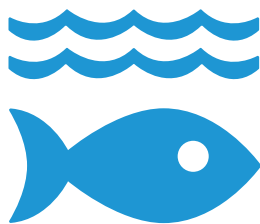


## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ Lerarenopleider en klimaatexpert Pieter Bousemaere presenteert **10 klimaatacties voor op school**.
- ▶ **WAT WAT** beantwoordt prangende vragen van jongeren, ook over het klimaat.
- ▶ Wil je zelf meer te weten komen over de klimaatproblematiek? Check dan deze websites van de **Vlaamse** en **federale overheid** of lees **Het kleine klimaatboek**.



# 14 LEVEN IN HET WATER

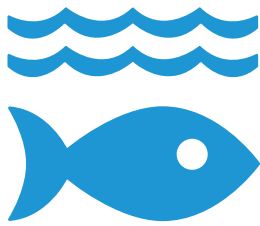


## Dit wil SDG 14 tegen 2030

---

- ▶ De vervuiling van de zee vermindert en stopt liefst, onder andere door ronddrijvend afval terug te dringen.
- ▶ De impact van de verzuring van de oceanen neemt af en wordt aangepakt, onder andere via verhoogde wetenschappelijke samenwerking op alle niveaus.
- ▶ Minstens 10% van de kust- en zeegebieden wereldwijd blijft tegen 2020 behouden.
- ▶ Zee- en kustecosystemen worden op een duurzame manier beheerd en beschermd, onder andere door hun veerkracht te versterken.
- ▶ De visvangst wordt strenger gereguleerd en gecontroleerd en alle visvoorraden worden zo snel mogelijk hersteld.
- ▶ Bepaalde visserijsubsidies die bijdragen tot illegale vispraktijken worden afgeschaft. Daarbij wordt rekening gehouden met de zwakkere positie van de minst ontwikkelde landen.
- ▶ Duurzaam gebruik van mariene rijkdommen kan economische voordelen hebben. Die moeten groter worden voor kleine eilandstaten en voor de minst ontwikkelde landen. Eén van de manieren om dat te doen is het duurzaam beheer van visserij, aquacultuur en toerisme.

# 14 LEVEN IN HET WATER

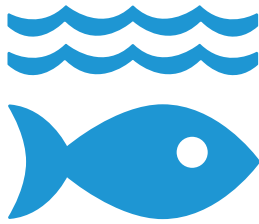


## Wat kan je met je klas doen?

- 1** Er is meer water in de buurt dan je denkt. Doe een **waterwandeling** of een **wateronderzoek** met je leerlingen. De leerlingen ontdekken de waterloop en de natte natuur in de buurt van de school. Hoe is het gesteld met de waterkwaliteit en de biodiversiteit in en rond deze waterloop? Neem een kijkje op **De Helix**, **De Vroente**, **De Waterkant** of bij **Coördinatie Zenne**. 
- 2** Maak je leerlingen bewust van het gevaar van **microplastics** in het watersysteem. Je kan de documentaire **A plastic ocean** bekijken. Lesmateriaal vind je bij onder andere de **Plastic Soup Foundation** en op de verzamel-site **KlasCement**. Met de app **Beat the Microbeads** kan je cosmetica en andere producten scannen en onderzoeken op de aanwezigheid van microplastics. 
- 3** Zet je leerlingen aan tot gebruik van **herbruikbare voorwerpen** zoals een brooddoos en drinkfles op school. Raad andere zaken zoals aluminiumfolie en zachte wegwerpplastics af. Een wekelijks of maandelijks kringgesprek over de gevaren van milieuvervuiling en klimaatverandering zorgt voor het nodige draagvlak bij de leerlingen. Laat hen zelf aan het woord om te ontdekken wat bij hen leeft. De educatieve medewerkers van **GoodPlanet** komen graag een handje helpen. 
- 4** Via **Mei Plastic Vrij** vind je ook heel wat handige tips om leerlingen zo plasticvrij mogelijk te laten leven. 
- 5** Duik onder in de zee! Het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) maakt informatie over de zee en het marien onderzoek toegankelijk voor scholen met het project **Planeet Zee**. Op de rijk gevulde website vind je opdrachten, veldstages en nog veel meer voor leraren en leerlingen. 



# 14 LEVEN IN HET WATER



## BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

Vaar mee met **de milieuboot**. Dat is een varend educatief centrum dat om de vier jaar educatieve milieuboottochten organiseert in jouw buurt. De milieuboot organiseert ook studiedagen en workshops biologisch en chemisch wateronderzoek.



## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ Wil je meer weten over de **waterproblematiek**? Lees dan dit artikel over **de gevolgen van de opwarming van de aarde voor het water** of beluister dit **interview met Patrick Willems**, de 'waterprofessor'.



# 15 LEVEN OP HET LAND

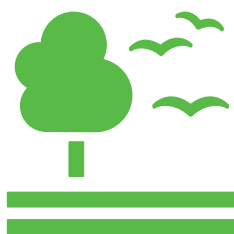


## Dit wil SDG 15 tegen 2030

- ▶ Er is een duurzaam gebruik van al onze ecosystemen, in het bijzonder bossen, moeraslanden, bergen en droge gebieden.
- ▶ Een eerlijke verdeling van (de toegang tot) natuurlijke rijkdommen en hulpbronnen wordt bevorderd.
- ▶ Ook belangrijk: ontbossing uitbannen, verloederde bossen herstellen én wereldwijd grootschalige bebossing en herbebossing opvoeren.
- ▶ We zorgen voor een duurzaam beheer van alle soorten bossen.
- ▶ We erkennen de waarde van ecosystemen en biodiversiteit en integreren die in strategische planning, op lokaal en op nationaal niveau.
- ▶ Het verlies van biodiversiteit wordt een halt toegeroepen door alle met uitsterven bedreigde diersoorten te beschermen en illegale handel en stroperij van beschermde planten- en diersoorten uit te bannen.



# 15 LEVEN OP HET LAND





## Wat kan je met je klas doen?


**1** Trek met je leerlingen naar buiten voor **speel-en leeractiviteiten in het groen**. Er is daarvoor heel wat lesmateriaal beschikbaar.

- Elk jaar kan je met je klas deelnemen aan het traject **De Schatkist van de Natuur**. Leerlingen leren in vijf stappen en op een toffe manier wat biodiversiteit juist betekent. 
- Al enkele jaren organiseert MOS de **buitenlesdag**. Outdoor education is hip én met reden! Ontdek in **deze gids** hoe je zelf aan de slag kan.   

- Ontdek een boel spelletjes en activiteiten op de site van **De boom in**. 

**2** Voeding heeft een enorme impact op ons landgebruik. Door je **eetpatroon** aan te passen kan je een grote ecologische winst boeken. Pak je schoolkeuken aan of zet met je leerlingen een **campagne** op over vegetarische of plantaardige voeding.   


**3** Choco, shampoo, zeep, chips,...: het zijn allemaal producten die **palmolie** bevatten. Maar door die palmolieteelt verdwijnen duizenden hectares jungle. Laat je klas op **onderzoek** gaan en het probleem van palmolie ontdekken. 

**4** Laat je leerlingen nadenken over het belang van **duurzaam bosbeheer** en verantwoord houtgebruik. Speel bijvoorbeeld het informatief spel **Dwarsbomen**. 

# 15 LEVEN OP HET LAND



## BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

- Elk jaar vindt in oktober de **Week van het Bos** plaats. Dat is hét moment om met je leerlingen het bos in te trekken. Er wordt steeds een educatief pakket uitgewerkt boordevol toffe en leerrijke activiteiten. 
- Staan je leerlingen te popelen om zelf in actie te schieten? Tijdens de workshops **Olie drijft boven** ontdekken ze de gevolgen van **olieontginning** en hoe ze kunnen bijdragen aan een duurzame omgeving. Onder begeleiding ontwikkelen ze zelf een inspirerende actie voor de school en hun medeleerlingen. 
- Volg als leerkracht een **nascholing over duurzame ontwikkeling**.  Zo kan je achteraf zelf aan de slag in de klas.

## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ Op basis van de verhalen van Peruaanse en Vlaamse senioren over hun **veranderde band met het bos** schreef Marc De Bel **Het Verhaal van Mascopiro**. Daarin ontmoeten Spikkel en Spekkie een oude vriend van opa Bolster, een zekere Mascopiro uit het Amazonewoud. Hij vertelt hen hoe het leven daar is en wat er met het grote woud dreigt te gebeuren.... **Meer info en een gratis workshop** kan je aanvragen bij Bos+. 
- ▶ **The Last Guardians** vertelt het verhaal van **de strijd van twee stammen in het Ecuatoriaanse regenwoud** om het behoud van hun leven en habitat. Die worden bedreigd door grote oliebedrijven. De documentaire werd ondertiteld in het Engels. 
- ▶ Juf Gertie trekt graag met haar klas het bos in. Op basis van haar ervaringen schreef ze het boek **Op stap met de bosjuf**. Het staat vol **tips voor toffe buitenactiviteiten** met jonge kinderen. 



# 16 VREDE, JUSTITIE EN STERKE PUBLIEKE DIENSTEN



## Dit wil SDG 16 tegen 2030







---

- ▶ Alle vormen van geweld en de daaraan gekoppelde sterftcijfers wereldwijd worden aanzienlijk teruggedroefd.
- ▶ We maken een einde aan alle vormen van geweld tegen kinderen.
- ▶ Iedereen krijgt gegarandeerd een gelijke toegang tot het rechtssysteem.
- ▶ We bestrijden alle vormen van georganiseerde misdaad en dijken onwettige financiële en wapenstromen in.
- ▶ We maken komaf met corruptie en omkoperij in al hun vormen.
- ▶ We ontwikkelen sterke en transparante instellingen op alle niveaus. Het gaat om instellingen die toegankelijk zijn voor alle burgers, representatief zijn en uitgaan van participatieve besluitvorming.
- ▶ We voorzien een wettelijke identiteit voor iedereen, met inbegrip van geboorteregistratie.
- ▶ Iedereen heeft toegang tot informatie over fundamentele vrijheden. Iedereen heeft de garantie dat die vrijheden ook beschermd worden volgens de nationale wetgeving en internationale overeenkomsten.

# 16 VREDE, JUSTITIE EN STERKE PUBLIEKE DIENSTEN



## Wat kan je met je klas doen?

- 1** Schenk aandacht aan **oorzaken en gevolgen van geweld en conflicten wereldwijd**. Speel in op de actualiteit en leg ook de link met herinneringseducatie. Belangrijk is dat je leerlingen daarbij mediawijs leert omgaan met verschillende bronnen, feiten en standpunten. Op de website van Mediawijs vind je heel wat **hulpmiddelen**. 
- 2** Bezoek **Kazerne Dossin** in Mechelen over de **Holocaust en mensenrechten** (WO II). Andere plekken die je kan bezoeken zijn bijvoorbeeld de militaire begraafplaatsen, de Menenpoort en het In Flanders Field Museum (WOI). Leg de link met hedendaagse vormen van antisemitisme, racisme, discriminatie, polarisatie en radicalisering. Op **herinneringseducatie.be** vind je heel wat interessante materialen. 
- 3** Erken de meerwaarde van **leerlingenparticipatie**. Voorzie in je dagdagelijkse lespraktijk ook genoeg ruimte voor het ventileren van gevoelens en meningen. En werk aan democratische attitudes. Organiseer klas- en schooldebatten en doorbreek het wij-zij-denken. 
- 4** De organisatie **RCN Justice et Démocratie** biedt heel wat educatief materiaal en vormingen aan rond **massageweld en straffeloosheid**. 
- 5** Laat leerlingen kennismaken met het **rechtssysteem** in België. Doe dat ook met internationale rechtssystemen en alternatieve manieren van rechtspraak, zoals verzoeningscommissies in pakweg Zuid-Afrika of Rwanda. Inspiratie vind je op **'de kracht van je stem'**. 
- 6** Maak de **wapenwedloop** bespreekbaar. Het spel **Wapens laten schieten** van De Aanstokerij helpt je leerlingen op weg. 

# 16 VREDE, JUSTITIE EN STERKE PUBLIEKE DIENSTEN



© Shutterstock

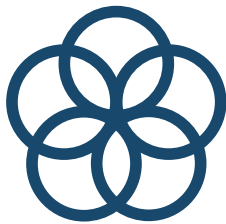
## BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

- Laat je klas of school meedoen aan de jaarlijkse **Schrijf-ze-VRIJ-dag** van Amnesty International. Zo steun je mensen die elke dag enorme risico's nemen omdat ze opkomen voor mensenrechten. **B** **S**
- Doe mee aan **de Vlaamse Vredesweek** van Pax Christi (elk jaar rond eind september-begin oktober). **B** **S**
- Maak van het conflict in Syrië een minder ver-van-mijn-show en laat je leerlingen een brief schrijven naar een gevluchte Syrische leeftijdsgenoot in Libanon met het **project Jongeren op de vlucht** van Caritas International. **S**
- Hanteer zelf de basisprincipes van **geweldloze communicatie**. Het is een manier van communiceren die uitgaat van wederkerige dialoog, gebaseerd op eerlijkheid en empathie. Leer ook je leerlingen de basisprincipes van geweldloze communicatie. Er bestaan hierrond heel wat **vormingen**. **B** **S**

## Interessante achtergrondinformatie

- ▶ De film **Hotel Rwanda** (2004) speelt zich af in Rwanda tijdens de dagen van de genocide in 1994. Hij is gebaseerd op het waargebeurde verhaal van Paul Rusesabagina. Hij was destijds manager van Hôtel des Mille Collines in de Rwandese hoofdstad Kigali. Hotel Rwanda werd genomineerd voor onder meer de Oscars. **B** **S**
- ▶ **Thank God it's Friday** is een Belgische documentaire over het dagelijks leven in een Palestijns dorp en een nabijgelegen Israëliische nederzetting. **B** **S**

# 17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN



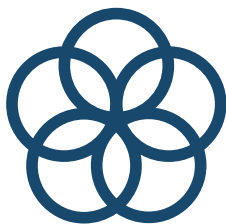
## Dit wil SDG 17 tegen 2030

---

Landen moeten wereldwijd samenwerken om de 16 andere doelstellingen te bereiken. Die samenwerking neemt verschillende vormen aan:

- ▶ Financiële ondersteuning: ontwikkelde landen besteden een deel van het bruto nationaal inkomen aan ontwikkelingshulp.
- ▶ Technologie: het delen en toegankelijk maken van innoverende informatie- en communicatietechnologie (ICT) voor ontwikkelingslanden.
- ▶ Kennisoverdracht: het uitwisselen van bruikbare kennis en expertise tussen landen om de SDG's te kunnen verwezenlijken.
- ▶ Handel: we doen de export uit ontwikkelingslanden toenemen.
- ▶ Systemische kwesties: we moedigen publiek-private en maatschappelijke partnerschappen aan om duurzame ontwikkeling te bevorderen.

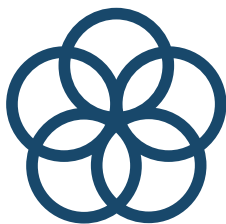
# 17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN



## Wat kan je met je klas doen?

- 1** Steek de handen uit de mouwen! Organiseer een **solidariteitsactie**. Laat de leerlingen mee beslissen voor welk project of welke organisatie ze dat willen doen. Misschien kan je wel een leerlingenwerkgroep rond internationale samenwerking opstarten. Die kan elk jaar bespreken welk project gesteund wordt en waarom. Hou het niet (enkel) bij een liefdadigheidsactie, maar werk samen met een vzw of ngo waar je leerlingen en collega's zelf iets van zullen leren. 
- 2** **Start een scholenband**. Dat is een duurzaam partnerschap met een school op een ander continent. Zo leren leerlingen én leerkrachten van beide scholen niet alleen over elkaar, maar ook met en van elkaar. Vergelijk jullie curriculum met dat van jullie partnerschool. Of verbindt **eindtermen en leerstof** met je scholenband en wissel hierover ervaringen, methodieken en kennis uit. 
- 3** Stimuleer je stads- of gemeentebestuur tot het **aangaan van een stedenband** met een stad of gemeente in het Zuiden. Binnen die stedenband worden kennis en vaardigheden wederzijds uitgewisseld. Bekijk hoe je school hierin een rol kan spelen. 
- 4** **Equator** is een internationaal leerplatform waarmee kinderen uit de hele wereld samen groeien naar actief wereldburgerschap. Leerlingen uit de lagere school wisselen videoboodschappen met elkaar uit en leren zo elkaars leefwereld beter kennen. Dat doen ze via een beveiligd platform en onder begeleiding van een leerkracht.
- 5** Onder **SDG 4** vind je meer tips rond uitwisseling met scholen wereldwijd.

# 17 PARTNERSCHAP OM DOELSTELLINGEN TE BEREIKEN



© VVOB

## BIJZONDERE ACTIES OF TIPS

- Bij heel wat acties die je op school voert rond de 17 SDG's ga je partnerschappen aan. Daag jezelf uit en **kies niet steeds de meest voor de hand liggende partner**. Misschien vind je wel een interessante partner bij ouders, bedrijven of organisaties uit de buurt.
- Doe mee met de **YOUCA Action Day**. Op deze schooldag gaan leerlingen aan de slag bij een bedrijf, een organisatie, een overheid of een particulier. Het loon dat ze die dag verdienen, gaat naar projecten van geëngageerde jongeren wereldwijd en naar een aantal projecten in België.



## Interessante achtergrondinformatie

Werp hier je blik op heel wat **inspirerende activiteiten** in het kader van een **scholenband**. Enkele voorbeelden:



- ▶ Een Vlaamse en een Ecuadoraanse basisschool wisselden ervaringen uit rond omgaan met diversiteit in hun scholen. Ze **vertellen** over de meerwaarde voor hun eigen leerlingen.
- ▶ Het Technisch Atheneum in Keerbergen en Jaime Roldós Aguilera in Santo Domingo werken samen rond **biobrandstof en duurzame mobiliteit**. Dat is een uitdaging in beide landen.





# ALGEMEEN MATERIAAL

Je kan natuurlijk ook lesgeven over het algemene kader van de SDG's. Door leerlingen dit internationale kader aan te reiken, leren ze dat België geen eiland is. Ook leren ze dat alle landen wereldwijd verbonden zijn met elkaar op economisch, politiek, ecologisch en ander vlak.

Er bestaat veel materiaal om de SDG's kenbaar en bespreekbaar te maken in de klas. Hieronder volgt een beknopt overzicht.

## Spelen zijn erg geschikt om leerlingen rond SDG's te laten werken.

### Een greep uit het aanbod:

- ▷ **Go Goals!** van Kleur Bekennen 
- ▷ **Wat je toekomst!** van Broederlijk Delen 
- ▷ **Missie 2030** van De Aanstokerij 
- ▷ **You(th)4Goals** van VIA Don Bosco 

### Er is ook heel wat beeldmateriaal dat je kan gebruiken:

- ▷ Djapo ontwikkelde een **SDG-poster** en een **vlaggenlijn**.
- ▷ **Goodlife Goals** stelt de SDG's op een heel laagdrempelige manier voor met leuke filmpjes en toffe icoontjes. Er bestaat een **Nederlandse versie** van. Dit is ook geschikt voor de allerkleinsten.
- ▷ Op de website **The world largest lessons** vind je heel wat leuke filmpjes. **'Het filmpje '17 werelddoelen'** legt in het Nederlands aan kinderen duidelijk uit wat de SDG's zijn.
- ▷ Op de website van Canvas vind je heel wat korte artikels en fragmenten over specifieke thema's, zoals bijvoorbeeld **klimaat** of **armoede**.

### Lessen, cijfers en ander materiaal vind je online vaak gratis en van goede kwaliteit:

- ▷ **The World Largest lessons** is ook een manier van lesgeven over duurzaamheid. Het is een verzameling van volledig uitgewerkte thematische lessen. Bovendien is hieraan ook een **vorming** voor leerkrachten gekoppeld.
- ▷ De Vlaamse Jeugdraad heeft voor jongeren een **toolkit** rond de SDG's. 
- ▷ Interessant cijfermateriaal vind je in het **voortgangrapport** over de SDG's van de Verenigde Naties of op de website van **UN Women**. Op die laatste verneem je waarom gender van belang is over alle SDG's.
- ▷ KlasCement heeft een pagina rond **wereldburgers**, **SDG's** en **MOS - duurzame scholen, straffe scholen**.



# Perspective

# 2030



Perspective 2030 is een samenwerkingsverband voor een betere wereld tegen 2030. Verschillende organisaties, van milieubewegingen tot vrouwenbewegingen, van armoedeorganisaties tot Noord-Zuidorganisaties, slaan de handen in elkaar. Perspective 2030 ziet erop toe dat onze regering haar beloftes over de SDG's nakomt.

**Tot 2030.**

[www.Perspective2030.be](http://www.Perspective2030.be)